

ԿԱՐԵՎՈՐ ԴԵՊՔԵՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ
ՔՐԻՍՏՈՍԻՅ ԱՌԱՋ (Ք. Ա.)

Հնագույն ժամանակներից

մինչև 12-րդ հազարամյակի վերջը – Պալեոլիթը կամ Հին քարի դարը
Հայաստանում:

12-րդ հազարամյակի վերջերից

մինչև 4-րդ հազարամյակի կեսը – Նեոլիթը կամ նոր քարի դարը
Հայաստանում:

6-րդ հազարամյակ – Երկրագործությունն առաջացումը Հայկական
լեռնաշխարհում:

4-րդ հազարամյակի կեսից

մինչև 3-րդ հազարամյակի վերջը – Էնեոլիթը (պղնձի-քարի դար)
Հայաստանում:

3-րդ հազարամյակի վերջից

մինչև 2-րդ հազարամյակի վերջը – Բրոնզի դարը Հայաստանում:

XVII–XVI դդ. – Հայկական առաջին ցեղային միությունների կազմավորումը:

XV–XIII դդ. – Հայասա ցեղային միությունը:

1335–1334 – Խեթերի Մուրշիլ թագավորի արշավանքները Հայասա:

1280–1261 – Գրավոր առաջին տեղեկությունները Նաիրի երկրի մասին:

XIII դ. – Գրավոր առաջին տեղեկությունը Ուրուատրիի մասին:

XII–X դդ. – Երկաթի դարը Հայաստանում, տոհմատիրական կարգերի քայքայումը:

1114 – Թիգլաթպալասար I-ի արշավանքը Նաիրի երկրի վրա: Գրավոր առաջին տեղեկությունները արմև ցեղային միության մասին:

883–866 – Ասսուրնազիրպալ II-ի արշավանքները Նաիրի:

IX դ. առաջին կես – Ուրարտական պետության կազմավորումը:

860–843 – Արամե:

835–825 – Ուրարտուի մայրաքաղաք Տուշպայի (Վան) Հիմնադրումը:

825–810 – Մենուայի արշավանքները. Տարոնի, Արածանիի հովտի,

Ծովքի և Արարատյան դաշտի միացումը Ուրարտուին: Մենուայի ջրանցքի և Մենուախինիլի քաղաքի կառուցումը:

786–764 – Արգիշտի I:

782 – էրեբունի (Երևան) քաղաք-ամրոցի կառուցումը:

776 – Արգիշտիխինիլի (Արմավիր) քաղաք-ամրոցի կառուցումը:

773 – Արգիշտի I-ի արչավանքը Ուրմե (Արմե) երկրի վրա:

764–735 – Սարգուր II:

760–743 – Սարգուր II-ի արչավանքները Մաննա, Բաբելոն, Կոլխա, էրիախի (Շիրակ), Կուժուխի և Արմե երկրների վրա:

753–752 – Սարգուր II-ի արչավանքը Ասորեստան և Ասսուրներարի IV-ի պարտութունը:

743 – Արպաղի ճակատամարտը:

735 – Թիգլաթպալասար III-ի արչավանքը Ուրարտու:

VIII դ. երկրորդ կես – Կիմմերական ցեղերի ներխուժումը Անդրկովկաս և Ուրարտու:

714 – Սարգոն II-ի արչավանքը Ուրարտու:

685–645 – Ռուսա I: Թեյշեբաինի (Կարմիր բլուր) քաղաքի կառուցումը:

VII դ. 80-ական թվականներ – Սկյութական ցեղերի ներխուժումը Անդրկովկաս և Ուրարտու:

VII դ. երկրորդ կես – Մարական պետության (Մարաստան) կազմավորումը:

VII դ. վերջ–VI դ. սկիզբ – Հայկական ցեղերի գերիշխանության հաստատումը Հայկական լեռնաշխարհում:

612 – Նինվեի գրավումը:

610 – Տուշպայի գրավումը Հայերի և մարերի կողմից:

605 – Ասորեստանի կործանումը:

590 – Ուրարտական պետության կործանումը:

VI դ. սկիզբ – Երվանդունիների պետության կազմավորումը:

585–550 – Հայերի պայքարը Մարաստանի դեմ:

550 – Արեմենյան Պարսկաստանի կազմավորումը:

522–521 – Հայերի ապստամբությունը Արեմենյան Պարսկաստանի դեմ:

520 – Արմենիա (Արմինա) երկրի մասին առաջին հիշատակությունը:

401–400 – Տասը հազար հույն վարձկան զորքի նահանջը Հայաստանի վրայով:

336–323 – Ալեքսանդր Մակեդոնացի:

331 – Գավգամելայի ճակատամարտը:

- 331-300** – Երվանդ III, հայկական պետականությունից վերականգնումը:
- 330** – Փոքր Հայքի թագավորությունից հիմնադրումը:
- 312** – Սելևկյան պետությունից հիմնադրումը:
- 301** – Իսսոսի ճակատամարտը:
- 260** – Ծոփքի թագավորությունից հիմնադրումը: Սամոս Երվանդունի:
- 250** – Պարթև Արշակունիների պետությունից կազմավորումը:
- 220-201** – Երվանդ IV վերջին:
- 201-190** – Արտաշեսը և Զարեհը Մեծ Հայքի և Ծոփքի կառավարիչներ:
- 190** – Մազնեսիայի ճակատամարտը:
- 189** – Մեծ Հայքի և Ծոփքի անկախությունից հռչակումը:
- 189-160** – Արտաշես I, թագավոր Մեծ Հայքի:
- 180-160-ական թթ.** – Արտաշատ մայրաքաղաքի կառուցումը:
- 160-95** – Արտավազդ I-ի և Տիգրան I-ի գահակալությունները:
- 95-55** – Տիգրան II Մեծ, արքայից-արքա:
- 94** – Ծոփքի միացումը Մեծ Հայքին:
- 93** – Հայ-պոնտական դաշինքը:
- 93-91** – Հայկական զորքերի արշավանքները Կապադովկիա:
- 88** – Տիգրան II-ի արշավանքը Պարթևստան և պարթևների պարտությունը:
- 88-85** – Ատրպատական-Մարաստանի, Կորդուքի, Ադիաբենների, Միդ-դոնիայի և Օսրոնների գրավումը:
- 85** – Հայ-պարթևական հաշտությունից պայմանագիրը:
- 84-83** – Ասորիքի և Դաշտային Կիլիկիայի գրավումը:
- 81-71** – Փյունիկիայի, Պաղեստինի գրավումը, արաբական ցեղերի ընկճումը:
- 71** – Պտղոմայիդ քաղաքի գրավումը Տիգրանի կողմից: Միհրդատ VI Եվպատորի պարտությունն ու փախուստը Հայաստան:
- 69-66** – Հայ-հռոմեական պատերազմները:
- 69 թ. գարուն** – Լուկուլլոսի արշավանքը Հայաստան:
- 69 թ. հոկտեմբերի 6** – Տիգրանակերտի ճակատամարտը:
- 68 թ. սեպտեմբեր** – Արածանիի ճակատամարտը, Լուկուլլոսի պարտությունն ու նահանջը:
- 66** – Պոմպեոսի արշավանքը Հայաստան:
- 66** – Տիգրան Կրտսերի ապստամբությունը:
- 66 թ. սեպտեմբեր** – Արտաշատի հայ-հռոմեական հաշտությունից պայմանագիրը:

55 – Տիգրան II Մեծի մահը:

55-34 – Արտավազդ II:

54 – Կրասոսի Պարթևական արշավանքը:

53 թ. մայիսի 6 – Կրասոսի պարտությունը Նաոանի մոտ:

50-38 – Հայ-պարթևական զորքերի արշավանքները Ասորիք, Փյունիկիա և Պաղեստին:

36-35 – Անտոնիոսի Պարթևական արշավանքը:

34 – Անտոնիոսի արշավանքը Հայաստան: Արտավազդ II-ի ձերբակալությունը:

34-20 – Արտաշես II:

31 – Ակտիումի ճակատամարտը:

27 – Օկտավիանոսը հռչակվում է Հռոմի կայսր:

20-8 – Տիգրան III:

8-5, 2-1 – Տիգրան IV-ի և Էրատոյի գահակալությունը:

ՔՐԻՍՏՈՍԻՑ ՀԵՏՈ (Ք. Հ.)

1 – Տիգրան IV-ի մահը: Արտաշեսյան Հարստությունն անկումը:

1-63 – Հայաստանը Հռոմեա-պարթևական հակամարտության ոլորտում:

18-34 – Զենոն-Արտաշես III-ը Մեծ Հայքի թագավոր:

52 – Պարթևաց Վաղարշ I թագավորը իր կրտսեր եղբորը՝ Տրդատին, հռչակում է Մեծ Հայքի թագավոր:

54-64 – Պարթևա-հռոմեական տասնամյա պատերազմը:

58-59 – Կորբուլոնի արշավանքը Հայաստան. Արտաշատի ավերումը:

62 – Պետոսի արշավանքը Հայաստան: Հռանդեայի ճակատամարտը. հռոմեական բանակի նահանջը:

64 – Հռանդեայի համաձայնությունը:

65 – Տրդատի ուղևորությունը Հռոմ և թագադրումը:

66-78 – Տրդատ I Արչակունին Մեծ Հայքի թագավոր:

77 – Գառնի ամրոցի վերակառուցումը և հեթանոսական տաճարի կառուցումը:

78-110 – Սանատրուկը Մեծ Հայքի թագավոր:

114 – Տրայանոս կայսեր արշավանքը Հայաստան:

117-140 – Վաղարշ I-ը Մեծ Հայքի թագավոր, Վաղարշապատ քաղաքի հիմնադրումը:

185-198 – Վաղարշ II-ը Մեծ Հայքի թագավոր: Հայ Արչակունիների ժառանգական արքայատոհմի հաստատումը:

198–215 – Նոսրով I-ը Մեծ Հայքի թագավոր:

215–251 – Տրդատ II:

224–226 – Սասանյանների ապստամբությունը պարթևների դեմ և Սասանյան տերության հիմնադրումը:

228 – Արտաշիր I Սասանյանի արչավանքը Հայաստան և պարտությունը:

252 – Հայաստանի նվաճումը Շապուհ I-ի կողմից: Արտավազդ V-ի գահակալումը:

273 – Մեծ Հայքի ինքնուրույնություն վերականգնումը: Նոսրով II-ը Հայոց թագավոր:

287 – Նոսրով II-ի սպանությունը և Հայաստանի վերանվաճումը Սասանյանների կողմից:

296–297 – Պարսկա-հռոմեական պատերազմը:

298 – Մծբինի 40-ամյա խաղաղության դաշնագրի կնքումը: Հայաստանի պետական անկախություն վերականգնումը և Տրդատ III-ի գահակալումը:

Յ Ա Ն Կ Ե Ր*

* Կազմեց Պ. Հ. Հովհաննիսյանը:

ԱՆՁՆԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Ա

- Աբգիսարես, Ծոփքի թագավոր** – 170, 172
- Ագաթանգեղոս, պատմագիր** – 119, 126, 127, 181, 284, 289, 290
- Ադաղնիրարի, Ասորեստանի թագավոր** – 118
- Ադամ, Աստվածաշնչ.** – 97, 98
- Ադդոն, Արտագերսի բերդապաշտ** – 256
- Ադոնց Ն. Գ.** – 106, 110, 116, 121
- Ադրամելեք, Սինալսերիթ թագավորի որդի** – 64
- Ադրիանոս, Հռոմի կայսր** – 275
- Աժդահակ, Մարաստանի թագավոր** – 131, 134
- Ալբինոս, Հռոմի կայսր** – 278, 279
- Ալեքսանդր, «Հայոց թագավոր»** – 222
- Ալեքսանդր Մակեդոնացի** – 97, 158–160, 162–165, 167, 171, 281
- Ալեքսանդր Սևերոս, Հռոմի կայսր** – 286
- Ալեքսանդրա Սողոմեա, Հրեաստանի թագուհի** – 195
- Աճադյան Հր.** – 102
- Ամանոր, դից.** – 309, 310
- Ամիրկրատես Աթենացի, պատմագիր** – 294, 295
- Ամմիանոս Մարկելինոս, պատմագիր** – 290
- Անակ Պարթև** – 289
- Անահիտ, դից.** – 126, 221, 239, 241, 292, 307, 309, 310, 314
- Անանիա Շիրակացի** – 13, 311
- Անդովկ, Սյունյաց իշխան** – 290
- Անիա, Հայաստանի երկրի թագավոր** – 111, 112, 114
- Անտիգոնոս, մակեդոնական զորավար** – 160
- Անտիոքիս, Ծոփքի թագուհի** – 172
- Անտիոքոս, Կոմմագենեի թագավոր** – 263
- Անտիոքոս III, Սելևկյան թագավոր** – 171–174, 181
- Անտիոքոս IV Եպիփանես, Սելևկյան թագավոր** – 183
- Անտիոքոս Հիերաքս, Սելևկոս II-ի եղբայր** – 169
- Անտոնինոս Կարակալլա, Հռոմի կայսր** – 281
- Անտոնինոս Պիոս, Հռոմի կայսր** – 276, 277
- Անտոնիոս, եռապետ** – 218–224, 301
- Անուշավան, Հայոց նահապետ** – 306
- Աշխադար, Հայոց թագավոր** – 273
- Ապոլլոն, դից.** – 181, 310
- Ապրիանոս, մատենագիր** – 183, 185, 192, 197, 202, 249
- Ասարհարդոն, Ասորեստանի թագավոր** – 64, 121
- Ասուր, դից.** – 42
- Ասուրբանիպալ, Ասորեստանի թագավոր** – 82, 83

- Աստուրնագիրպալ II**, Ասորեստանի
 թագավոր – 44, 45, 47, 48, 118
- Աստուրներարի IV**, Ասորեստանի
 թագավոր – 56
- Աստղիկ**, դից. – 308–310
- Ասորոպատ**, սատրապ – 171
- Արա Գեղեցիկ**, Հայոց նահապետ –
 94, 95, 106, 126, 305
- Արախա**, Հայ զորավար – 138
- Արամ**, Հայոց նահապետ – 94, 312
- Արամազդ**, դից. – 126, 136, 137, 307,
 309, 310
- Արամայիս**, Հայոց նահապետ – 94
- Արամանյակ**, Հայոց նահապետ – 92,
 93, 95, 126
- Արամե**, Ուրարտուի թագավոր –
 47–49
- Արաց** – Հայկ նահապետի որդի – 311
- Արգավան**, իշխան – 299
- Արգիշտի I**, Ուրարտուի թագավոր –
 53–57, 63, 68, 75, 118
- Արգիշտի II**, Ուրարտուի թագավոր –
 63, 64
- Արեգ**, Հայկ նահապետի դուստր –
 311
- Արիարաթես I**, Կապադովկիայի թա-
 գավոր – 165
- Արիարաթես II**, Կապադովկիայի թա-
 գավոր – 165
- Արիարաթես V**, Կապադովկիայի
 թագավոր – 177
- Արիոբարզան**, Հայոց թագավոր –
 255, 256
- Արիոբարզան I**, Կապադովկիայի թա-
 գավոր – 190, 191
- Արմենակ**, Հայոց նահապետ – 126,
 127
- Արմենոս Թեսալացի**, արգոնավորդ –
 96, 97
- Արշակ**, պարթև Արշակունիների Հա-
 րրստության Հիմնադիր – 171
- Արշակ I**, Հայոց թագավոր – 258
- Արշամ**, Մոփրի թագավոր – 169, 170
- Արշավիր Կամսարական** – 290
- Արտանես**, Մոփրի թագավոր – 189
- Արտաշես** – 138, տե՛ս **Դադարչիչ**
- Արտաշես** – 148, տե՛ս **Արտուխաս**
- Արտաշես I**, Հայոց թագավոր – 14,
 172, 173, 175–184, 189, 229, 239–
 241, 249, 253, 294, 297–300, 302
- Արտաշես II**, Հայոց թագավոր – 221,
 223–225, 236
- Արտաշիր I**, Պարսկաստանի թագա-
 վոր – 282, 285, 286, 289
- Արտավազդ**, Ատրպատականի թա-
 գավոր – 223
- Արտավազդ I**, Հայոց թագավոր –
 178, 184, 185, 299–301
- Արտավազդ II**, Հայոց թագավոր –
 179, 214–222, 225, 236, 244, 249,
 295, 301, 303, 316
- Արտավազդ III**, Հայոց թագավոր –
 221, 223, 226
- Արտավազդ IV**, Հայոց թագավոր –
 256
- Արտավազդ V**, Հայոց թագավոր –
 288
- Արտավան III**, Պարթևստանի թա-
 գավոր – 257–259
- Արտավան V**, Պարթևստանի թագա-
 վոր – 281, 282, 284
- Արտաքսերքսես I**, պարսից թագա-
 վոր – 100, 153
- Արտաքսերքսես II**, պարսից թագա-
 վոր – 141, 142
- Արտեմիս**, դից. – 181, 239, 292, 307,
 310
- Արտոքմես**, արմենների առաջնորդ –
 101
- Արրիանոս**, պատմագիր – 163
- Արուբանե**, դից. – 63, 87
- Արքեղայոս**, Կապադովկիայի թագա-
 վոր – 265
- Ափրոդիտե**, դից. – 310, 315

Բ

- Բագոաս (Բագարատ)**, զորավար – 191, 196
Բակուր, Ատրպատականի թագավոր – 261
Բակուր, Հայոց թագավոր – 277, 304, 316
Բակուր, Պարթևստանի թագաժառանգ – 217, 218
Բակուր II, Պարթևստանի թագավոր – 273, 274
Բարդաճան Եղեսացի, մատենագիր – 296
Բարդոս, առասպել. – 95
Բարչամ (Բարչամինա), դից. – 126, 308
Բել, առասպել. – 94, 107, 122, 150
Բոպպ Ֆ. – 99

Գ

- Գալբերիոս Մաքսիմիանոս**, Հռոմի կայսր – 290
Գալլոս, Հռոմի կայսր – 287
Գայոս Կեսար, Օգոստոսի որդեգիր – 227, 255, 256
Գարազայան Ա. – 154
Գեղամ, Հայոց նահապետ – 94
Գերմանիկոս, Հռոմեական զորավար – 257
Գիսակ Դիմաքսյան, Հայոց սպարապետ – 259
Գորգիոս, Փոյուզիայի թագավոր – 121
Գուրաս, փոխարքա – 196, 208
Գուրգի, Թոգարմայի թագավոր – 121

Դ

- Դադարչիչ**, Հայ զորավար – 136, 138, 179

- Դարեհ I**, պարսից թագավոր – 101, 130, 135–141, 147, 179, 235
Դարեհ III Կողոմանոս, պարսից թագավոր – 159, 163
Դիողորոս, Հունա-բակտրիական պետության թագավոր – 171
Դիողորոս Սիկիլիացի, պատմագիր – 183
Դիոկղետիանոս, Հռոմի կայսր – 289–291
Դիոն Կասիոս, պատմագիր – 207, 222, 284
Դիոնիսիոս Հալիկարնասցի, պատմագիր – 101, 102
Դյակոնով Ի. Մ. – 108
Դոլենս Ն. – 108

Ե

- Եգրոս**, առասպել. – 95
Եգեկիել, մարգարե – 119, 121, 155
Եգնիկ Կողբացի, մատենագիր – 301
Եկամյան Զ. – 6
Ենսեն Պ. – 108
Եվրոքսոս, աշխարհագետ – 101, 102
Եվմենես, Ալեքսանդր Մակեդոնացու քարտուղար – 165, 167
Եվսերիոս Կեսարացի, մատենագիր – 119
Երվազ, Հայոց քրմապետ – 166, 173, 176, 241
Երվանդ I Սակավակյաց, Հայոց թագավոր – 131, 134
Երվանդ II (Օրոնտաս), Հայոց թագավոր-սատրապ – 142, 147, 148
Երվանդ III (Օրոնտաս), Հայոց թագավոր-սատրապ – 163–165
Երվանդ IV Վերջին, Հայոց թագավոր – 166, 172, 173, 176, 177, 179, 297, 299

Ջ

- Ջավալ (Ջիվաղ)**, դից. – 106
Ջարբիենոս, Կորդուքի թագավոր – 204
Ջարեհ, Արտաշես I-ի հայր – 179, 182
Ջարեհ, Արտաշես I-ի որդի – 178
Ջարեհ, Ծոփքի թագավոր – 170, 172, 173, 175, 177, 189
Ջարեհ, Տիգրան II-ի որդի – 209
Ջենոբ Գլակ, պատմագիր – 241
Ջենոբիա, Պալմիրայի թագուհի – 288
Ջենոն-Արտաշես III, Հայոց թագավոր – 257, 258
Ջիպանի, Կանեհ երկրի թագավոր – 116
Ջոնորաս, պատմագիր – 287
Ջևա, դից. – 310

Է

- Էմբաս**, հայ գորավար – 135
Էվրիպիդես, թատերագիր – 217, 303
Էրատո, Հայոց թագուհի – 226, 227, 236, 255, 256
Էրիմենա, Ռուսա III-ի հայր – 83

Թ

- Թեյշեբա**, դից. – 87
Թեոն, իմաստասեր – 108
Թիգլաթպալասար I, Ասորեստանի թագավոր – 42–44, 117
Թիգլաթպալասար III, Ասորեստանի թագավոր – 58, 59
Թորգոմ, Աստվածաչնչ. – 92, 95, 119, 120
Թուկուլթի-Նինուրտա, Ասորեստանի թագավոր – 42, 44

Ժ

Ժամկոչյան Հ. Գ. – 5, 6

Ի

Իշպուհնի, Ուրարտուի թագավոր – 50, 51, 85, 86

Լ

- Լեկոս**, առասպել. – 95
Լեո – 138, 146
Լեոնտիոս Մրովելի, մատենագիր – 95
Լեպիդոս, Հռոմի եռապետ – 218
Լիկինիոս Լիկինիանոս, Հռոմեական գորավար – 290
Լուկիանոս, գրող – 304
Լուկիոս Վերոս, կայսերակից – 277, 278
Լուկուլլոս, Հռոմեական գորավար – 199–211, 215, 295, 303

Խ

- Խալաթյանց Գր.** – 139, 154
Խալդ, դից. – 54, 63, 86, 109
Խալդիտա, Արախայի հայր – 138
Խաչատրյան Ա. – 106, 108
Խեյրիստոփոս, գորավար – 145
Մոսորով, Պարթևստանի թագավոր – 273
Մոսորով I, Հայոց թագավոր – 281, 282, 284, 285, 287
Մոսորով II (Մոսորով Մեծ), Հայոց թագավոր – 289, 291
Մուբա, դից. – 87

Ծովինար, դից. – 306

Կ

Կաղմոս, Հայոց նահապետ – 92, 93

Կալիգուլա, Հռոմի կայսր – 259

Կակկանաղու, Ուրարտուի սպարապետ – 61

Կամբիզ, պարսից թագավոր – 135

Կարաննի, Հայասա երկրի թագավոր – 110, 114

Կարստ Յ. – 127

Կելիոս Պոլլիոն, պոեֆեկտ – 260

Կիաքսար, Մարաստանի թագավոր – 83, 84, 129, 131

Կիպերտ Հ. – 108

Կիրսիլոս Փարսալացի, Ալեքսանդր Մակեդոնացու զորավար – 96, 97

Կլավդիոս, Հռոմի կայսր – 259

Կլեոպատրա, Եգիպտոսի թագուհի – 218, 222

Կլեոպատրա, Հայոց թագուհի – 191

Կյուրոս Կրտսեր, Աքեմենյան արքայազն – 141, 142

Կյուրոս Մեծ, Աքեմենյան արքայատան հիմնադիր – 131, 132, 134, 135, 151, 155, 156, 196

Կովկաս, Թորգոմի որդի – 95

Կորբուլոն, Հոմեական զորավար – 239, 263–267, 269, 270, 276

Կրասոս Մարկոս, Հռոմի եռապետ – 215–218, 224, 303

Կրեչմեր Պ. – 109

Կուրտիոս Ռուփոս, պատմագիր – 163, 226

Հակոբյան Թ. Ո. – 6

Հայկ Նահապետ – 47, 92–95, 97, 107, 108, 119, 120, 122, 126, 150, 305, 306, 311

Հաննիբալ, Կարթագենի զորավար – 180, 181

Հապետոսթյան Հայկ – 92, տե՛ս **Հայկ Նահապետ**

Հեպիտ, դից. – 106

Հեսիոդոս, բանաստեղծ – 292

Հերակլես, դից. – 310

Հերոդոտոս, պատմագիր – 14, 46, 100, 101, 121, 139, 140, 149, 150, 153, 154

Հերոս, առասպել. – 95

Հերովդես, Հրեաստանի թագավոր – 256

Հիպպոլիտոս, պատմիչ – 119

Հյուբչման Հ. – 99, 102

Հոմերոս, բանաստեղծ – 115

Հոռի, Հայկ Նահապետի դուստր – 311

Հովհան Մանդակունի, Հայոց կաթողիկոս – 303, 304

Հովհաննես Սարկավազ, մատենագիր – 312

Հովհաննիսյան Պ. Հ. – 6

Հովսեպոս Փլավիոս, պատմիչ – 257

Հորացիոս, բանաստեղծ – 225

Հոաղամիդզ, Հայոց թագավոր – 260–262

Հոտոդոունե, Երվանդ II-ի կին – 142

Հրահատ III, Պարթևստանի թագավոր – 205, 210, 211, 213, 214

Հրահատ IV, Պարթևստանի թագավոր – 219, 224, 226

Հրահատակ, Պարթևստանի թագավոր – 226, 227

Հրոտից, Հայկ Նահապետի որդի – 311

Հուզգաննա, Հայասա երկրի թագա-
վոր – 110, 111, 114
Հուլիոս Կեսար, Հռոմի եռապետ –
215, 218
Հուստինոս, մատենագիր – 163, 184

Ղ

Ղազար Փարպեցի, պատմագիր – 16
Ղափանցյան Գր. – 103, 110, 117

Մ

Մաժան, Հայոց քրմապետ – 179, 299
Մակրինոս, Հռոմի կայսր – 282, 284
Մանանդյան Հ. Հ. – 121, 133, 138,
146, 154, 176, 202, 272, 280
Մանդակինա, Արմանի երկրի թագա-
վոր – 116
Մանիոս Ավիլիոս, գորավար – 192
Մանկայոս, Հայ գորավար – 201
Մառ Ն. Ցա. – 102, 103, 109, 127, 133,
139
Մար Աբաս Կատինա Մծուրնացի,
մատենագիր – 272, 296
Մարեր, Հայկ Նահապետի դուստր –
311
Մարկոս Ավրելիոս, Հռոմի կայսր –
277
Մաքարես, Միհրատ VI Եվպատորի
որդի – 199
Մեդիոս Լարիսացի, Ալեքսանդր Մա-
կեդոնացու գորավար – 96, 97
Մելիքիշվիլի Գ. Ա. – 117
Մեհեկան, Հայկ Նահապետի դուս-
տրը – 311
Մեհրուժան, անձնանուն – 309
Մեհրուժան, Ծոփքի թագավոր – 177
Մեհրուժան, Հայ գորավար – 201
Մեմնոն, պատմագիր – 202
Մեյե Ա. – 102

Մենոն, Ալեքսանդր Մակեդոնացու
գորավար – 164
Մենուա, Ուրարտուի թագավոր – 50–
54, 66, 75, 80, 86, 118
Մետրոդորոս Ալեպսիացի, պատմա-
գիր – 199, 295
Միթրաաս, Տիգրան II-ի գորավար –
191
Միթրաս, Արմավիրի թագավոր – 177
Միթրաուստես, Փոքր Հայքի թագա-
վոր – 163, 164, 167
Միթրեն (Միհրան), սատրապ – 164
Միհր, անձնանուն – 309
Միհր, դից. – 126, 309, 310
Միհրան, անձնանուն – 309
Միհրդատ, անձնանուն – 309
Միհրդատ, Ատրպատականի թագա-
վոր – 205
Միհրդատ, Հայոց թագավոր – 258,
259
Միհրդատ I, Պոնտոսի թագավոր –
165
Միհրդատ II Մեծ, Պարթևստանի
թագավոր – 184
Միհրդատ VI Եվպատոր (Պոնտացի),
Պոնտոսի թագավոր – 190–193,
199–206, 208–212, 295
Միտա-Միդիաս, մուշկերի թագա-
վոր – 121
Մոլոն, Մարաստանի կուսակալ – 171
Մովական, առասպել. – 95
Մովսես Խորենացի – 47, 75, 92, 119,
122, 126, 130, 131, 134, 166, 172,
176–180, 183, 185, 186, 196, 239–
241, 244, 245, 253, 271, 272, 276,
280, 281, 284, 287, 289, 293, 294,
296, 300, 301, 306, 308
Մուզալու, Թոգարմա երկրի թագա-
վոր – 121
Մուշեղ Մամիկոնյան, սպարապետ –
306
Մուրչիլ II, խեթերի թագավոր – 110–
114

Յ

Յամբղիքոս Բարելոնացի, հոետոր – 295

Յասոն, արգոնավորդ – 96

Յասոն, դերասան – 217

Ն

Նաբոնիդ, Բարելոնիայի թագավոր – 138

Նաբուգոդոնոսոր, Նաբոնիդի որդի – 138

Նագենիկ, վարձակ – 305

Նանե, դից. – 126, 309

Նավասարդ, Հայկ Նահապետի դուստրը – 311

Նար (**Մովինար**), դից. – 305, 306

Նարամսին, Ակկադի թագավոր – 116

Նեբրովթ, առասպել. – 95

Նեոպտոդոմոս, Փոքր Հայքի կառավարիչ – 167

Ներոն, Հռոմի կայսր – 263, 265–267, 269–271, 274, 304

Ներսեհ, պարսից թագավոր – 289–291

Նիկոմեդես III, Բյուլթանիայի թագավոր – 192

Նոյ, Աստվածաշնչ. – 97, 98

Նորման Ֆ. Լը – 120

Նուրին, տե՛ս **Մովինար**

Շ

Շամաչ, դից. – 121

Շամիրամ, Ասորեստանի թագուհի – 53, 94, 306

Շապուհ I, պարսից թագավոր – 286–289

Շապուհ II, պարսից թագավոր – 244

Շարա, Հայոց Նահապետ – 94, 126

Շիվինի, դից. – 87

Շախգել Ֆ. – 108

Ո

Ողյումպ, քուրմ, պատմագիր – 166, 294, 296

«Ոսկեմայր», **«Ոսկեծին»**, **«Ոսկեհատ»**, տե՛ս **Անահիտ**

Պ

Պամբա, Հաթթի երկրի թագավոր – 116

Պատմահայր, տե՛ս **Մովսես Խորենացի**

Պարթամասիր, Հայոց թագավոր – 274

Պարույր Սկայորդի, Հայոց թագավոր – 129

Պենթես, Թերեի արքա – 217

Պեսկեննիոս Նիգեր, Հռոմի կայսր – 278, 279

Պետերման Հ. – 99

Պետոս, Հռոմեական զորավար – 267, 268

Պերդիկկաս, մակեդոնական պետություն խնամակալ – 165

Պերսես, Հեսիոդոսի եղբայր – 292

Պիտորովսկի Բ. Բ. – 115, 117

Պլինիոս Ավագ, պատմագիր – 14, 252, 295

Պլուտարքոս, պատմագիր – 167, 181, 182, 202, 203, 207, 216, 253, 294, 295, 303

Պոլեմոն, Պոնտոսի թագավոր – 257

Պոլիբեոս, պատմագիր – 168, 178, 183

Պոլիենոս, պատմագիր – 169

Պոմպեոս, եռապետ – 210–214, 270

Պտղոմոս, աշխարհագետ – 14

Պտղոմեոս, Ալեքսանդր Մակեդոնացու զորավար – 160
Պուրլիոս Կանիդիոս, զորավար – 219

Ջ

Ջիվադ, դից. – 106

Ռ

Ռաբլե Ֆ., գրող – 304

Ռանոս, աղվանների նախաՀայր – 95
Ռոթ Կ. – 109

Ռուսա I, Ուրարտուի թագավոր – 59–63, 71

Ռուսա II, Ուրարտուի թագավոր – 64, 65, 82, 83

Ռուսա III, Ուրարտուի թագավոր – 83

Ս

Սաբարիս (Շավարշ), Երվանդ I-ի որդի – 131

Սաթենիկ, Հայոց թագուհի – 180, 297–299

Սալմանասար I, Ասորեստանի թագավոր – 42, 44, 47, 118

Սալմանասար III, Ասորեստանի թագավոր – 48, 49

Սահմի, Հայկ Նահապետի դուստր – 311

Սամոս, Ծովբի թագավոր – 169

Սանատրուկ, Հայոց թագավոր – 272, 275

Սասան, քրմապետ – 282, 283

Սարասար, Սինախերիբի որդի – 64

Սարգոն I, Ասորեստանի թագավոր – 116

Սարգոն II, Ասորեստանի թագավոր – 60–64, 66, 70–73

Սարգուր (Սիդուր) I, Ուրարտուի թագավոր – 49, 50

Սարգուր II, Ուրարտուի թագավոր – 55–60, 68, 75, 118

Սարգուր III, Ուրարտուի թագավոր – 83

Սարգուր, քրմապետ – 63

Սեբեոս, պատմագիր – 92, 272, 284, 289, 296

Սելենե-Կլեոպատրա, Սելևկյան թագուհի – 195

Սելևկոս I Նիկատոր, Սելևկյան թագավոր – 160

Սելևկոս II, Սելևկյան թագավոր – 169

Սեպտիմոս Սևերոս, Հռոմի կայսր – 278–281

Սեպտիմոս Օղենատոս, Պալմիրայի թագավոր – 288

Սերտորիոս, Հռոմեացի զորավար – 188, 210

Սինախերիբ, Ասորեստանի թագավոր – 64, 94, 121

Սմբատ Բագրատունի, Արտաշես I-ի դայակ – 179, 241, 253, 302

Սոխմետ, դից. – 71

Սոկրատես, Նիկոմեդես III-ի եղբայր – 192

Սոհենոս-Տիգրան, Հայոց թագավոր – 276–278, 295

Սպարտակ – 188, 215

Ստատիոս Պրիսկոս, Հռոմեացի զորավար – 277

Ստրաբոն, աշխարհագետ – 14, 96, 97, 99, 102, 122, 128, 140, 150, 167–169, 177, 180–182, 185, 189, 229, 230, 235, 236, 251, 307

Սուխդաս, մատենագիր – 272

Սուլլա, փոխպրետոր – 188, 191–193

Սուպպիլուլիում, Ասորեստանի թագավոր – 110, 120

Սուրեն, պարթև զորավար – 216, 217

Վ

- Վալերիանոս**, կայսր – 288, 289
ՎաՀազն Վիշապաքաղ, դից. – 241, 308, 310
ՎաՀբալլաթ, Պալմիրայի թագավոր – 288
ՎաՀուսիսա, Դարեհ I-ի գորավար – 137
Վաղարշ I, Հայոց թագավոր – 275
Վաղարշ II, Հայոց թագավոր – 278–281, 296
Վաղարշ I, Պարթևստանի թագավոր – 261–263, 266–269
Վաղարշ III, Պարթևստանի թագավոր – 277
Վաղարշակ, Հայոց ավանդական թագավոր – 245, 280, տե՛ս **Վաղարշ II**
Վանատուր, տե՛ս **Ամանոր**
Վասակ, Հայ գորավար – 268
Վասուղևա, Քուչանաց թագավոր – 287
ՎեՀսաճան, տե՛ս **Վասուղևա**
Վենտիդիոս Բաստոս, Անտոնինոսի գորավար – 218
Վերգիլիոս, բանաստեղծ – 226
Վինդիչման Ֆ. – 99
Վոնոն, Հայոց թագավոր – 257
Վրույր, բանաստեղծ – 178, 294

Տ

- Տակիտոս**, պատմագիր – 181, 223, 239, 256, 259–261, 265
Տաչան Հ. – 102, 116
Տարկու, դից. – 106
Տիբերիոս Կլավդիոս, Հռոմի կայսր – 224, 225
Տիգրան (Տիրան) I, Հայոց թագավոր – 178, 185

- Տիգրան II Մեծ** – 14, 15, 185, 186, 188–206, 208–214, 225, 229, 235, 236, 242, 244, 249, 251–254, 294, 295, 301–303, 316
Տիգրան III, Հայոց թագավոր – 221, 223–226, 236
Տիգրան IV, Հայոց թագավոր – 226, 227, 236, 255
Տիգրան V, Հայոց թագավոր – 256
Տիգրան VI, Հայոց թագավոր – 265–267
Տիգրան Երվանդյան, Հայոց թագավոր – 132, 134, 135, 196, 296, 302
Տիգրան Կրտսեր – 210–213
Տիմաբքոս, Մարաստանի կուսակալ – 183
Տիտանյան Բել – 92, տե՛ս նաև **Բել Տիր**, դից. – 309, 310
Տիրայր, անձնանուն – 309
Տիրան, անձնանուն – 309
Տիրան, Հոետոր – 295
Տիրան Արշակունի, Հայոց թագավոր – 290
Տիրատուր, անձնանուն – 309
Տիրիբազ, Հայաստանի Հյուպարբոս – 142, 143, 146, 148, 150
Տրայանոս, Հռոմի կայսր – 273–275
Տրդատ, անձնանուն – 309
Տրդատ I, Հայոց թագավոր – 239, 261–267, 269–272, 274, 304
Տրդատ II, Հայոց թագավոր – 281, 282, 284, 285, 287, 289
Տրդատ III Մեծ – 271, 284, 289–291
Տրդատ, Հայ գորավար – 277, 278
Տրե, Հայկ Նահապետի որդի – 311
Տրեբեղիոս Պոլիոն, մատենագիր – 288
Տորք, դից. – 106, 117, 305, 306
Տորք Անգեղ, տե՛ս **Տորք**
Տուղխալիա III, խեթերի թագավոր – 110, 120
Տուղխալիա IV, խեթերի թագավոր – 113
Տուչալուևա, դից. – 87

Յ

Ցիցերոն, Հոնտոր – 207, 295

Փ

Փավստոս Բուզանդ, պատմագիր –
117, 119, 126, 244, 272, 290, 291,
306

Փարսման, Իրերիայի թագավոր –
258–260, 263

Փիլիպպոս Արարացի, Հոռմի կայսր –
286, 287

Փիլիպպոս II, Մակեդոնիայի թագա-
վոր – 159

Փիլոն Ալեքսանդրիացի, իմաստա-
սեր – 295

Փլեզոն Տրալլացի, պատմագիր – 202,
203

Ք

Քաղոց, Հայկ Նահապետի որդի – 311

Քարթլոս, վրացիների նախահայր –
95

Քսենոփոն, պատմագիր – 14, 106,
130–133, 135, 141–152, 154–157,
179, 247, 306

Քսերքսես, Մոսկոսի թագավոր – 170,
172

Օ

Օկտավիանոս Օգոստոս, Հոռմի կայ-
սրը – 218, 222–227, 255–257

Օվիդիոս Նազոն, բանաստեղծ – 225

Օրոդես, Արտավան III-ի որդի – 259

Օրոդես I, Պարթևստանի թագավոր –
171, 216, 217, 219

Օրոնտաս II, Հայաստանի սատրապ –
133, 142, 146–148, տե՛ս նաև
Երվանդ II

Օրոնտաս III, Հայաստանի սատ-
րապ – 163–165, տե՛ս նաև **Եր-
վանդ III**

Յ

Յորեր է. – 110, 121

ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐԻ, ՑԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ
ՏՈՀՄԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Ա

- Աբովյանի շրջան – 28
Ադամակերտ, ոստան – 16
Ադիաբենե, երկիր – 96, 122, 123, 193,
198, 200, 202, 265, 275, 281
Ազատ, գետ – 10, 12, 300, 315
Ազգն թորգոմա – 119, տե՛ս նաև
Հայեր
Ազգի, երկիր – 117
Ալամաններ, ցեղեր – 286
Ալաններ, ցեղեր – 183, 184, 271, 285,
297, 298
Ալաշկերտի դաշտ – 8, 11, 50, 52
Ալավերդի, շրջան – 27, 30, 37
Ալարոզներ, ցեղեր – 46, 139, 140
Ալբանիա, երկիր – 96
Ալեքսանդրիա, քաղաք – 161, 221
Ալնիուսու, քաղաք – 49
Ախթալա, ավան – 32
Ախուրյան, գետ – 10, 12, 22, 90, 166,
176
Ակիլիսինե, գավառ – 96
Ակկադ, երկիր – 116
Ակոռի, գյուղ – 98
Ակտիում, Հրվանդան – 222, 223
Աղբակ, գավառ – 16
Աղին, շրջան – 27
Աղիովիտ, գավառ – 185
Աղթամար, կղզի – 9, 16
Աղձնիք, աշխարհ, նահանգ – 13, 15,
28, 90, 116, 117, 122, 130, 138, 141,
148, 174, 197, 230, 235, 253
Աղստե, գետ – 14
Աղվաններ, ցեղեր – 213, 258, 259,
284, 289
Աղվանք, աշխարհ, երկիր – 96, 104,
189, 194, 202, 213, 284, 285
Այգեջատ, գյուղ – 25
Այծպտկունք, լեռնագագաթ – 8
Այրարատ, աշխարհ, նահանգ – 13,
15, 16, 46, 90, 94, 140, 165, 166,
175, 176, 178, 195
Այրարատյան թագավորություն –
165
Անահտական, գավառ – 241
Անահտա աթոռ, մեհյան – 307
Անգղ (Անգեղ), բերդաքաղաք – 16,
117, 305
Անգեղտուն, գավառ – 16, 106, 115,
117
Անդոկ, լեռնագագաթ – 8
Անդրեփրատյան գավառներ – 190,
205
Անդրկովկաս – 25, 34, 37, 61, 72, 89,
95, 96, 200, 284
Անդրտիգրիսյան երկրներ – 291
Անի, ամրոց Եփրատի ափին – 15,
166, 272, 293, 294, 296, 307, 312,
տե՛ս նաև Անի – Կամախ
Անի, ամրոց Ախուրյանի ափին – 16
Անի – Կամախ, ամրոց – 126, 127,
130, 134

- Անի – Պեմզա, ավան** – 23
- Անշան, երկիր** – 131
- Անտիոք, քաղաք** – 160, 161, 194, 195, 197, 235, 277, 279, 281, 288
- Անտիտավրոս, լեռնաշղթա** – 7, 177
- Աշխաբադ, քաղաք** – 171
- Աշտարակի շրջան** – 27
- Աշտիշատ, ավան, մեհյան** – 16, 241, 307, 308
- Ատրաներ, ցեղեր** – 235
- Ապարանի շրջան** – 27, 167
- Առաջավոր Ասիա** – 7, 34, 40, 46, 51, 57, 59, 72, 82–84, 134, 156, 160–162, 166, 171, 182, 186, 195, 197, 198, 213, 281
- Առաջին Հայք** – 16
- Առեբրանի, գավառ** – 185
- Ասիա, աշխարհամաս** – 98, 101
- Ասորեստան, երկիր** – 42–45, 48, 50–52, 55–64, 71, 72, 79, 80, 82–84, 94, 116–119, 121, 122, 129, 131, 136–138, 251
- Ասորեստանցիներ** – 47–49, 58, 63, 107, 154
- Ասորիներ** – 244
- Ասորիք** – 48, 55, 57, 59, 104, 120, 121, 159, 160, 163, 164, 166, 168, 170, 191, 194–196, 198–201, 215, 218, 220, 224–226, 234, 236, 249, 257, 265, 266, 275–278, 280, 281, 286, 288, 289
- Ավարայր, դաշտ** – 8, 16
- Ավրեյան, ազգատոհմ** – 277
- Ատրպատական, երկիր** – 166, 171, 177, 181, 184, 191, 193, 194, 202, 205, 214, 219, 220, 223, 234, 235, 255, 256, 261, 264, 271, 274
- Արաբական պետություն** – 17
- Արաբիա** – 288
- Արաբներ, ցեղեր** – 194, 202
- Արագած, լեռ** – 8, 20, 25, 31, 36, 93, 95
- Արագածոտն, գավառ** – 16, 94
- Արածանի, գետ** – 8, 10, 24, 49, 51, 66, 90, 143, 149, 168, 170, 205–208, 264, 267, 272
- Արածանիի հովիտ** – 229
- Արարատ, լեռ** – 8, 90, 97, 98, 140
- Արարատ, կայսրան** – 13
- Արարատի երկիր** – 45, 46, 64, 92, 93
- Արարատի շրջան** – 12
- Արարատյան դաշտավայր** – 8, 9, 11–13, 23, 24, 46, 52, 54, 56, 57, 65–67, 72, 84, 93, 122, 123, 130, 140, 149, 164–166, 180, 181, 197, 229, 230, 234, 235, 276
- Արարատյան Թագավորություն** – 165, 176
- Արաքս, գետ** – 7, 8, 10, 12, 52, 54, 166, 180, 181, 226, 262, 293, 299
- Արաքսյան դաշտ** – 181
- Արբելա, քաղաք** – 193
- Արգիշտիխինլի, քաղաք-ամրոց** – 54, 56, 90, 153, 165
- Արգիշտիխինլի (Արճեչի մոտ)** – 64
- Արդինի, քաղաք** – 50
- Արզական, գյուղ** – 13
- Արզասկու, քաղաք** – 48, 49
- Արզնի, բնակավայր** – 20, 90
- Արզնի, հանքավայր** – 14
- Արթիկ, քաղաք** – 13
- Արիմ, երկիր** – 115
- Արիմ (արմե, արման), ցեղ** – 118
- Արիմ-արմեններ, ցեղեր** – 120
- Արին բերդ** – 46, 54, 69, 71, 151
- Արիպսա, քաղաք-ամրոց** – 112
- Արծվաբար, գյուղ** – 39
- Արծրունի, տոհմ** – 16, 90
- Արկաթիակերտ, քաղաք** – 170, 235, 242
- Արկուկինի, երկիր** – 56
- Արղանա, աղբյուրագետակ** – 170
- Արճակ, լիճ** – 10
- Արճեչ, քաղաք** – 57, 64, 90
- Արմազի-Մցխեթ, քաղաք** – 235

- Արմանի**, երկիր – 116, 117
- Արմավիր**, քաղաք – 12, 16, 46, 55, 90, 94, 153, 165–167, 176, 177, 181, 235, 238, 242, 244, 292, 303, 306, 307, 312, 316
- Արմե** (արիմե, արիմի, ուրմե, ուրու-մե), երկիր – 117, 118
- Արմենի**, երկիր – 115, 117
- Արմենի-Շուպրիա**, երկիր – 115, 117–120, 122, 129, 130
- Արմենիա** – 91, 94, 96, 97, 115, 116, 126, 127, 130, 136, 137
- Արմենիոն**, քաղաք – 96, 102
- Արմեններ** – 96, 99–103, 106, 109, 115–118, 120–122, 125–127
- Արմինա** – 115, 116, 130, 136, 167, 177
- Արշակունիներ** (Հայ), տոհմ – 14, 15, 244, 272, 273, 280, 283, 289, 295, 296
- Արշակունիներ** (պարթև), տոհմ – 171, 193, 223, 257, 258, 261, 263, 270, 272, 275, 276, 280, 282–285
- Արշակունյաց** (Հայ) թագավորու-թյուն – 255, 263, 270, 271
- Արշամաչատ**, քաղաք – 170, 172, 235, 242, 274
- Արշարունիք**, գավառ – 16, 104
- Արպաղ**, քաղաք – 58
- Արսամեյա** (Արշամեյա), քաղաք – 170
- Արտագերս**, ամրոց – 16, 256
- Արտազ**, գավառ – 16
- Արտամես**, գյուղ – 16
- Արտաշաչատ**, քաղաք – 180
- Արտաշատ**, քաղաք – 12, 16, 180–182, 197, 205–207, 211, 212, 214, 217, 221, 225, 235, 236, 242, 244, 257, 258, 261–264, 270, 271, 272, 276, 278, 294, 295, 297, 299, 303, 307, 309, 312
- Արտաշեսյան թագավորություն** – 228
- Արտաշեսյաններ**, տոհմ – 14, 15, 175, 227, 256
- Արտին**, լեռ – 21
- Արտոս**, լեռնագագաթ – 8
- Արցախ**, աշխարհ, նահանգ – 12, 15, 123, 130, 177, 178, 198
- Արքայական ճանապարհ** – 140, 141, 169, 189, 235
- Արքունի ճանապարհ** – 236, 242
- Արքսատա**, քաղաք – 180–182
- Արևելյան Անդրկովկաս** – 82, 84
- Արևելյան Ասորեստան** – 84
- Արևելյան Եփրատ** – 8, 10
- Արևելյան Հայաստան** – 23, 37, 146–148, 152
- Արևելյան Տիգրիս** – 10, 12, 142
- Արևիք**, գավառ – 16
- Արևմտյան Եվրոպա** – 99
- Արևմտյան Եփրատ** – 8, 10, 195
- Արևմտյան Հայաստան** – 22, 23, 28, 37, 142, 146–148, 152
- Արևմտյան Տիգրիս** – 9–11, 13
- Առախարա**, գավառ – 137, 138
- Աքեմենյան Պարսկաստան** – 134, 135, 139, 140, 147, 151, 152, 156, 158, 159, 164, 306
- Աքեմենյաններ**, տոհմ – 134, 139, 282, 283
- Աֆղաններ**, ժողովուրդ – 99
- Աֆղանստան**, երկիր – 287
- Աֆրիկա**, աշխարհամաս – 286

Բ

- Բաբելոն**, երկիր. քաղաք – 92, 94, 95, 97, 135, 136, 138, 141, 153, 154, 159, 160, 279
- Բաբելոնացիներ** – 138, 163, 185, 310
- Բաբելոնիա**, երկիր – 55, 56, 82, 83, 122, 131, 138, 139, 152, 160, 164
- Բաբելոն**, երկիր – 56

Բագաոճճ, գյուղ – 126, 309
Բագավան – 310
Բագարան, քաղաք – 12, 16, 166, 173, 176, 181, 241
Բագրատունիներ, տոհմ – 16
Բագրևանդ, գավառ – 16, 148, 310
Բագրևանդ, շրջան – 28
Բաթումի, քաղաք – 7
Բալայական ցեղեր – 103
Բալավաթ, պալատ – 49
Բալահովիտ (Բալու), դաշտ – 8
Բալթիկ ծով – 99
Բալկաններ, լեռնաշղթա – 121
Բալկանյան թերակղզի – 97, 100–102, 158
Բալու, քաղաք – 46
Բախտակ, գետակ – 10
Բակտրիա, երկիր – 171, 235
Բաղք, գավառ – 13, 16
Բայազետ (Հին), քաղաք – 14, 16, 88
Բառոժ, Հնավայր – 23
Բասեն, գավառ – 10, 16, 148, 164, 291
Բասենի դաշտ – 8
Բասյան, գավառ – 146, տե՛ս նաև **Բասեն**
Բարդող, լեռնագագաթ – 8
Բարձր Հայք, աշխարհ, նահանգ – 15, 105, 109, 122, 130, 133, 148, 178, 277
Բզնունիք, գավառ – 90, 104
Բելգիա, երկիր – 6
Բեհիսթուն, վայր – 136, 138, 149
Բելուիթ, քաղաք – 6
Բեուլինի թանգարան – 68
Բերկրի, քաղաք – 13
Բիայնիլի (Բիայնա), երկիր – 46, 54, 56, 67, 72, 75, 77, տե՛ս նաև **Ուրարտու**
Բյուզանդիոն, քաղաք – 279
Բյութանիա, երկիր – 181, 183, 187, 192, 199
Բյուրական, բարձրավանդակ – 10

Բյուրակնյան լեռներ – 11
Բջի, բնակավայր – 90
Բոյբեյխ, լիճ – 96
Բոհտան-սու, գետ – 142, 145
Բոսփոր, երկիր – 166, 190, 199, 211, 234, 235
Բոխաներ, ցեղեր – 100
Բրիտանական թանգարան – 22, 49, 314
Բրիտանիա, երկիր – 278
Բրյուսել, քաղաք – 6
Բուլանլիս, քաղաք – 21
Բուչուս, երկիր – 51

Գ

Գաղատիա, երկիր – 187
Գայլ, գետ – 16, 167, 211
Գամիրք, երկրամաս – 119
Գանգես, գետ – 159
Գանձակ (Ատրպատականի) – 219, 235
Գառնի, ամրոց – 12, 16, 90, 260, 271, 280, 303, 309, 313–315
Գառնի, գյուղ – 28, 231–233
Գավառ, քաղաք – 60
Գավառագետ – 10
Գավառի շրջան – 39, 56
Գավգամեղա, բնակավայր – 159, 163–165
Գեղամա լեռներ – 8, 11, 31, 36
Գեղարքունիք, գավառ – 16, 37, 90, 94
Գետաչեն – 32, 39
Գերանական ցեղեր – 288
Գլակա վանք – 16
Գյումրի, քաղաք – 22, 23
Գնթունի, տոհմ – 90
Գնունի, տոհմ – 90
Գոթեր, ցեղեր – 286, 288
Գողթն, գավառ – 16, 37, 198, 302

Գոմեր (Գամեր), երկիր – 119

Գորիս, շրջան – 27, 30

Գրանիկ, գետ – 159

Գուգարք, աշխարհ, նահանգ – 12,
13, 15, 28, 105, 177, 178, 230, 253

Գուրգամ, երկիր – 57, 58, տե՛ս նաև
Մարաշ

Դ

Դայանի, երկիր – 45

Դանկուվա, քաղաք – 111, 113

Դանուբ, գետ – 159

Դաչբուռուն, գյուղ – 52, 293

Դաշտային Կիլիկիա – 194, 198, 203

Դաստիր, բնակավայր – 211

Դարաբեյ, ամրոց – 68

Դարանաղի (Դարանաղյաց), գա-
վառ – 15, 126, 166, 177, 272, 293,
294, 296, 307, 309

Դարանաղյաց Անի – 110

Դարդանեղ, նեղուց – 199

Դարդանոս, քաղաք – 193

Դարոյնք, ամրոց – 16

Դեբեդ, գետ – 37

Դեղին ջուր, գետ – 10

Դեբրենդի լեռնանցք – 82

Դերջան, գավառ – 177, 309

Դերջանի դաշտ – 8

Դիադին, շրջան – 14

Դիալա, գետ – 55, 116

Դիաուխի, երկիր – 52, 53, 67, տե՛ս
նաև **Դայանի, Տայք**

Դիլիջան, շրջան – 30

Դոն, գետ – 235

Դվին, քաղաք – 12, 16, 151

Դուբալա, երկիր – 138

Դուկամամա, քաղաք – 112

Դուր Շարուկին, պալատ – 63

Ե

Եգերներ, ցեղ – 95

Եգիպտացիներ – 163, 221, 222, 224,
310

Եգիպտոս, երկիր – 135, 147, 152,
159–162, 172, 195, 218, 219, 251,
288, 293

Եդեսիա, քաղաք – 275, 278, 281, 286,
288

Եդեսիայի շրջան – 193

Եթովպիա, երկիր – 159

Եկեղյաց գավառ – 15, 126, 177, 221,
241, 274, 307

Եղինդ, գյուղ – 16

Եմեսա, քաղաք – 276

Եվրոպա, աշխարհամաս – 21, 98,
100, 101, 116, 286

Երազամույն, բնակավայր – 309

Երազավորս, քաղաք – 166

Երասիս, գետ – 180, տե՛ս նաև **Արաքս**

Երզնկա, քաղաք – 14, 15, 150, 307

Երզնկայի դաշտ – 9, 24

Երզնկայի շրջան – 27

Երիզա, քաղաք – 15, 126, 291, 307,
տե՛ս նաև **Երզնկա**

Երկրորդ Հայք – 16, 122

Երնջակ, գետ – 10

Երվանդակերտ, դաստակերտ – 166

Երվանդավան, քաղաք – 16, 166, 176

Երվանդաշատ, քաղաք – 16, 166, 172,
176, 181, 242, 244, 312

Երվանդական, տոհմ – 179, տե՛ս նաև
Երվանդունիներ

Երվանդունիներ, տոհմ – 129, 130,
146, 147, 163, 169, 173, 175, 176,
179, 234, 276

Երվանդունիք, գավառ – 129

Երրորդ Հայք – 119, 120

Երևան, քաղաք – 5, 6, 13, 16, 20, 22,
24, 37, 46, 54, 65, 90, 98, 167

Երևանի նահանգ – 154

Եփրատ, գետ – 10, 15, 46, 49, 51, 58, 110, 143, 153, 154, 167, 169, 177, 189, 193, 201, 209, 216, 235, 236, 266, 267, 277, 285, 288, 290

Ձ

Ձաղաներ, Հնավայր – 23

Ձարեհավան, քաղաք – 182, 242, 244

Ձարիչատ, քաղաք – 182, 242

Ձերենե-սու, գետ – 47

Ձեյա, քաղաք – 208

Ձըմզըմ, լեռ – 60

Ձող, Հանքավայր – 30

Ձվարթնոց, տաճար – 65

Ձուզա, ավան – 136, 138

Ձևզմա, գետանց – 193, 236

Է

Էգեյան ծով – 71, 72, 135

Էլամ, երկիր – 82, 160

Էլար, գյուղ – 46, 54

Էկրատան, քաղաք – 83, 134, 193, 235

Էջմիածնի շրջան – 27, 28, 179

Էրեբունի, քաղաք-ամրոց – 54, 55, 88, 151, 153, 154

Էրզրուս, քաղաք – 13, 14, տե՛ս նաև **Կարին**

Էրզրուսի սարահարթ – 10

Էրիխսի, երկիր – 54, 56

Էրմիտաժ, Թանգարան – 68

Թ

Թագավորանիստ, Հնավայր – 28

Թաղմոր, քաղաք – 288

Թալինի շրջան – 23, 167

Թբիլիսի, քաղաք – 22

Թեզ-Արամա, երկիր – 119, 120, տե՛ս նաև **Թոզարամա**, **Թոզարմա**

Թեյշեբահնի, քաղաք-ամրոց – 76, 84, 87, 89

Թեսալիա, երկրամաս – 96, 100, 102

Թերմոպլեյան կիրճ – 174

Թիլ, գյուղ – 126, 309

Թիլ-Գարինու, երկիր – 119

Թոզարմա, երկիր – 115, 120–122, 155

Թոնդուրեկ, լեռ – 8

Թոնդուրեկ, Հրաբուխ – 7

Թորդան, ավան – 126

Թոփրակ-կալա, ամրոց – 38, 46, 60, 66–69, 71, 87, 88

Թրակա-փոյուզիական ցեղեր – 100, 108

Ի

Իբերիա, երկիր – 96, 166, 189, 194, 213, 262, 263

Իբերներ, ցեղեր – 213, 258, 259, 262

Իգալա, երկիր – 137, 138

Իլդարունի, գետ – 65, տե՛ս նաև **Հրազդան**

Իլլիրիա, երկրամաս – 278

Իչտիտինա, երկրամաս – 112

Իսսոս, քաղաք – 160, 165, 168

Իսոս, Հարթավայր – 159

Իսպանիա, երկրամաս – 188, 210

Իրան, երկիր – 71, 72, 171, 258, 276, 283–285

Իրանական բարձրավանդակ – 83, 84

Իրանական ցեղեր – 125

Իրիա, գետ – 16

Լ

Լարիսա, քաղաք – 96

Լենինական, քաղաք – 22, 33, տե՛ս **Գյումրի**

Լենինգրադ, քաղաք – 68
Լեոնային Կիլիկիա – 187
Լեոնային Ղարաբաղ – 167
Լիմ, կղզի – 9
Լճաչեն, հնավայր – 30, 32, 54
Լյուդիա, երկիր – 84
Լյուդիացիներ – 84
Լոռի, գավառ – 22, 37, 40
Լուբզի, երկիր – 116
Լուլլուբի, երկիր – 116
Լուկկա, երկիր – 113
Լուվիացիներ, ցեղեր – 106

Ն

Նաբուր, գետ – 123
Նաթթի (Հաթթի), երկիր – 64, 108
Նալդայներ, ցեղեր – 132, 133, 142, 147, 151, 156, 167
Նալդիկա, երկիր – 123
Նախտու, երկիր – 64
Նալլուբներ, ցեղեր – 123, 145
Նալպու, քաղաք – 58
Նադտիք, երկրամաս – 133
Նանլար, բնակավայր – 32
Նառան, քաղաք – 217, 290
Նարբերդ, քաղաք – 16, 105
Նարբերդի դաշտ – 8, 10, 267
Նարբերդի շրջան – 30
Նեթեր, ցեղեր – 101, 103, 106–108, 112–114, 120
Նեթերի երկիր, Թագավորություն – 48, 54, 110, 111, 113, 114, 116, 120
Ննուս, քաղաք – 22
Նոնավ, լեռներ – 8, 11
Նոչար, գետ – 53
Նոոխոտունի, տոհմ – 90
Նոոխոտունիք, գավառ – 104
Նոսրովի անտառ (Նոսրովակերտ) – 12
Նորոնք, գյուղ – 16

Նորձյան, գավառ – 177
Նոր Վիրապ – 13, 181
Նորհրդային Հայաստան – 6, 28, 54, 90
Նուբուշկիա, ցեղային միություն – 45, 48
Նուգիստան, մարզ – 282
Նուրբրտական ցեղեր – 125
Նուրբրտա – ուրարտական ցեղեր – 103, 115

Օ

Օաղկանց լեռներ – 8–10
Օաղկոտն, գավառ – 16
Օղուկ, գավառ – 16
Օննոց անտառ (անտառապուրակ) – 12
Օովինար, գյուղ – 60
Օովք, լիճ – 10, 105
Օովք, աշխարհ, նահանգ – 15, 28, 51, 54, 55, 105, 115, 120, 122, 130, 140, 141, 148, 149, 164, 167–175, 177, 189, 191, 201, 212, 213, 218, 229, 235, 236, 253, 268, 269, 274, 292, 316
Օովփանի (Յուպանի) – 105, տե՛ս Օովք
Օովփանիք (Օովփանիք), տե՛ս Օովփանի

Կ

Կաբիրա, ամրոց – 200
Կալաքենե, երկրամաս – 96, 122, 123
Կաղզվան, քաղաք – 12, 230
Կամախ, քաղաք – 110
Կամախ–Անի – 110, տե՛ս Դարանաղյաց Անի
Կամախի դաշտ – 9

- Կամո, քաղաք** – 60, տե՛ս **Գավառ**
Կամոյի շրջան – 39, 56, տե՛ս **Գավառի շրջան**
Կամասարականներ, տոհմ – 285
Կայնեպոլիս, քաղաք – 276, տե՛ս **Նաև Վաղարշապատ**
Կանառավարա, քաղաք – 112
Կանեչ, երկիր – 116
Կաչկա, երկիր – 113
Կաչկացիներ, ցեղեր – 111
Կապադոկիա, երկիր – 16, 48, 115, 119, 165, 167–169, 177, 183, 187, 189–192, 198, 209, 210, 218, 224, 225, 234, 235, 249, 256, 258, 261, 265, 266, 267, 282, 286, 288
Կապանի հովիտ – 11
Կապանի շրջան – 30
Կապուտկող, լեռնագագաթ – 8, 13
Կապուտջուղ, լեռնագագաթ – 8
Կասպիանե, երկրամաս – 177, 178
Կասպից ծով – 10, 15, 95, 96, 171, 177, 195
Կարա-սու, գետ – 142
Կարթագեն, քաղաք – 181, 182, 207
Կարդուխներ, ցեղեր – 142
Կարին, գավառ – 15, 110
Կարին, քաղաք – 13–15, 110, 177, 272, տե՛ս **Նաև Էրզրում**
Կարինի դաշտ – 8
Կարինի շրջան – 28
Կարմիր բլուր – 33, 38, 46, 65–67, 69–71, 87
Կարմիր գետ – 8, 10
Կարնո աշխարհ – 15, տե՛ս **Բարձր Հայք**
Կարնո դաշտ – 219
Կարս, ամրոց – 16
Կարս, քաղաք – 21
Կարսի դաշտ – 8
Կարսի շրջան – 9, 54
Կարքեմիշ, քաղաք – 83
Կելիշին, գյուղ – 46
Կենտրիտես, գետ – 142, 145, 148
Կեսարիա, քաղաք – 116, 121, 288
Կիզիկ, քաղաք – 199
Կիլիկիա, երկրամաս – 8, 17, 159, 164, 191, 211, 249, 275, 279, 286, 288
Կիմմերներ, ցեղեր – 61, 62, 64, 82, 119
Կիչտան, քաղաք – 58
Կիրովական, քաղաք – 28, 30, տե՛ս **Վանաձոր**
Կիրովականի շրջան – 30
Կղզյակ բլուր, հնավայր – 23
Կոգովիտ, գավառ – 16
Կոգովիտի դաշտավայր – 8
Կոլխիդա, երկիր – 55, 166, 190, 234, 235
Կող, գավառ – 10
Կողբ, աղահանք – 25
Կողբ, գյուղ – 12, 23, 230
Կողքիս, երկիր – 96, 189, 211
Կոմանա, քաղաք – 236
Կոմանագենե, երկիր – 57, 169, 170, 194, 204, 263
Կովկաս, երկրամաս – 21, 28, 61
Կովկասյան լեռնականներ, ցեղեր – 227, 258, 259, 271, 280, 281, 285, 297
Կովկասյան լեռներ – 95
Կոտայք, գավառ – 16
Կոտուր, գետ – 10
Կորդուք, Կորդվաց աշխարհ – 15, 141, 193, 198, 204, 205, 209, 214, 215
Կորդվաց լեռներ – 7, 15
Կորճեք, նահանգ – 15, 105, 122, 123, 130, 138, 148, 164, 178
Կտուց, կղզի – 9
Կրետե, կղզի – 181
Կրման, մարզ – 282
Կուլիմար, քաղաք – 118
Կուլխա (Կոլխա), երկիր – 55
Կումենու, քաղաք – 87

Կումմախա, քաղաք – 110, 127
Կումմուխի, երկիր – 57, 58
Կուտուրլին, դաշտ – 65
Կուր, գետ – 10, 15, 297

Հ

Հագարի (Աղավնո), գետ – 10
Հաթ (Հաթիո), ցեղանուն – 108
Հաթթի, երկիր – 108, 116
Հալիա, գետ – 84, 140
Համադան, քաղաք – 83
Հայասա, երկիր – 95, 108–115, 126, 127, 133
Հայասա – Ազգի – 112, տե՛ս նաև **Հայասա**
Հայասացիներ (Հայասներ), ցեղեր – 103, 110, 112–114, 125–127
Հայաստան – 9–15, 17, 18, 20–25, 27–34, 36–40, 43, 46, 68, 89, 90, 98, 104–106, 108, 109, 116, 117, 119, 120, 125, 126, 128, 131, 135, 137–142, 145–154, 156, 157, 163–165, 168, 169, 175–191, 193, 195–202, 204–231, 233–238, 240–245, 247–253, 255–297, 301–304, 306, 307, 310–316
Հայաստանի երկրաբանական թանգարան – 22
Հայեր – 7, 90, 91, 100, 101, 106, 108, 109, 117, 119, 122, 123, 126, 127, 130–142, 149–151, 153, 154, 163–165, 174, 178, 205, 207, 213, 214, 216, 220, 221, 223, 225, 226, 235, 244, 256–262, 264, 265, 267–270, 277, 281, 284, 286, 290, 294, 296, 297, 301, 302, 305–312
Հայկազանց տոհմ – 130, 296
Հայկական լեռնաշխարհ – 7–15, 24, 28, 29, 41, 45, 48, 52, 59, 65–67, 70, 81, 89, 91, 94, 96, 99–101, 104,

109, 115, 116, 122–124, 133, 140, 145–147, 175, 178, 179, 213
Հայկական Կարթագեն – 207, տե՛ս նաև **Արտաշատ**
Հայկական պար, լեռնաշղթա – 7–9, 50, 52, 123, 140
Հայկական Տավրոս, լեռնաշղթա – 7, 8, 13, 37, 46
Հայկաչեն, գյուղ – 92
Հայոց աշխարհ – 94, 180, 229, 240, 290, 301, 307, տե՛ս նաև **Հայաստան**
Հայոց ձոր, գավառ – 24, 93, 122
Հայոց տուն – 106, տե՛ս նաև **Հայաստան**
Հայք, դաստակերտ – 93
Հայք, երկիր – 93, 105, 107, 109, 115
Հանձիթ, գավառ – 16, 115, 117
Հասան-կալա, քաղաք – 46, 151
Հարավային Անդրկովկաս – 52
Հարավային Հայաստան – 265
Հարավային Միջագետք – 194, 286
Հարպասոս, գետ – 145
Հարք, գավառ – 92, 105, 122
Հացեկաց, գյուղ – 16
Հեյլեսպոնտոս, նեղուց – 100
Հենիոխներ (Հանիոխներ), ցեղեր – 109, 263, 277
Հեռավոր Արևելք – 235
Հին Արևելք – 73, 89, 95, 107, 152
Հին Բայազետ, քաղաք – 88
Հյուսիսային Ասորիք – 55, 57, 58, 64, 189, 218
Հյուսիսային Ասորպատական – 140
Հյուսիսային Կովկաս – 71, 72, 82, 84
Հյուսիսային Հայաստան – 93
Հյուսիսային Միջագետք – 55, 59, 96, 123, 160, 171, 183, 191, 193, 194, 196, 197, 208, 209, 214, 215, 235, 249, 267, 286
Հնդիկներ, ժողովուրդ – 98
Հնդկական օվկիանոս – 159

Հնդկաստան, երկիր – 99, 162, 164, 235, 236, 276, 287
Հոմա, քաղաք – 276
Հոններ, ցեղեր – 285
Հովվի կամուրջ – 10
Հուանդես, վայր – 16, 267, 269–271, 273, 274, 276
Հոռմ, երկիր – 174, 187–193, 199, 200, 202, 204, 205, 209, 211–215, 218, 219, 222–227, 237, 242, 251, 255–263, 265–267, 269–271, 274, 277–279, 281, 284, 286–291, 295
Հոռմեական կայսրություն – 258, 263, 267, 270, 273, 275, 278–280, 282, 283, 286, 288, 290, 291
Հոռմեացիներ – 174, 182, 183, 187, 190, 192, 193, 199–207, 209, 210, 213–227, 239, 255–259, 261–266, 268–270, 272, 275–280, 285–287, 289–291, 297
Հրազդան, գետ – 10, 14, 21, 65
Հրեաներ – 163, 244
Հրեաստան, երկիր – 195, 256
Հոյներ, ժողովուրդ – 97, 127, 141–145, 149, 163, 174, 196, 244, 272
Հունա-բակտրիական պետություն – 171
Հունաստան, երկիր – 141, 160, 162, 174, 190–192, 218, 237, 242, 303

Ձ

Ձկնագետ – 10
Ձորք, գավառ – 13

Ղ

Ղրիմ, թերակղզի – 166, 190, 211, 234

Ճ

Ճանական ցեղեր – 103
Ճենաց աշխարհ – 285
Ճորոխ, գետ – 8, 10, 52, 145

Մ

Մագնեսիա, քաղաք – 174, 181, 182
Մազազ, գավառ – 16
Մաժաք, քաղաք – 198, 288
Մալաթիա, քաղաք – 6, 46, 51, 60
Մակեդոնացիներ – 100
Մակեդոնիա, երկիր – 158, 159, 190, 191
Մակրոններ, ցեղեր – 123
Մակու, քաղաք – 46, 65
Մակուի դաշտավայր – 8
Մամիկոնյաններ, տոհմ – 285
Մայկոպ, քաղաք – 304
Մանազկերտ, քաղաք – 43, 46, 88
Մանազկերտի դաշտ – 8
Մանանաղի, գավառ – 15
Մաննա, երկիր – 48, 51, 55, 56, 60, 62, 84
Մաչտոցի բլուր, հնավայր – 23
Մասիս, լեռ – 7, 46, 95, 241, 299–301
Մասիուս, լեռներ – 7
Մասրիկ, գետ – 10
Մավրիտանական ցեղեր – 286
Մատիեններ, ցեղեր – 139, 140
Մարա-իրանական ցեղեր – 116
Մարական պետություն – 153
Մարակերտ, քաղաք – 299
Մարանդ, քաղաք – 60, 300
Մարաշ, քաղաք – 57, 58
Մարաստան, երկիր – 48, 83, 84, 96, 122, 130, 131, 135–140, 160, 166, 171, 181, 183, 184, 187, 189, 191, 193, 195, 222, 234, 281, 286
Մարդաստան, գավառ – 146
Մարդաղի գավառ – 146

Մարդեր, ցեղեր – 142, 146, 147
Մարդպետունի, տոհմ – 146
Մարեր, ցեղեր – 83, 84, 97, 101, 116, 122, 129–131, 134, 153, 177, 185, 220, 235
Մարիուսականներ (պոպուլյարներ) – 188, 193
Մարմարա, ծով – 159, 199
Մարտունու շրջան – 39
Մեդիա, երկիր – 83, տե՛ս նաև **Մա-րաստան**
Մեկտինե, երկիր – 51, 55, 57, 58, 121, 164, 169, 191
Մեկտինե, քաղաք – 119, 168, 201, 267, 272
Մեծ Ջար, գետ – 123
Մեծ Չոփք, գավառ – 16, 117
Մեծ Հայաստան – 225
Մեծ Հայք – 14–16, 105, 106, 164–174, 176–179, 189, 190, 236, 253, 316
Մեծ Մասիս, լեռ – 8
Մեծամոր, ավան – 180
Մեծամոր, գետ – 10
Մեծամոր, լիճ – 10
Մեծամոր, Հնավայր – 30
Մեղրագետ – 142, 272
Մեղրի, ավան – 7
Մեղրու Հովիտ – 11
Մենզրեղական ցեղեր – 103
Մենուախինիլի, քաղաք – 52
Մերձագոլյան երկրներ – 166
Մերձագոլյան շրջաններ – 234–236
Մերձավոր Արևելք – 251
Միզդոնիս, երկիր – 193
Միջագետք, երկրամաս – 25, 59, 72, 120, 141, 166, 168–170, 181, 209, 211, 214–217, 234, 236, 266, 275–280, 282, 286–291
Միջերկրական ծով – 55, 184, 187, 191, 193–195, 200, 202, 210, 276
Միջին Ասիա – 99, 159, 160, 162, 164, 171, 181, 276, 285

Միջինասիական ցեղեր – 184, 188
Միտանի-սուբարիներ, ցեղեր – 107
Մծբին, քաղաք – 208, 267, 275, 278, 279, 282, 284, 291
Մծուրն, քաղաք – 242, 272, 296
Մծուրք, տե՛ս Մծուրն
Մհերի դուռ, ժայռ – 86
Մնձուր, գավառ – 115, 117
Մշո դաշտ – 8, 11, 46, 142, 202, 205, 272
Մոխրաբլուր, Հնավայր – 28
Մոկք, Մոկաց աշխարհ, նահանգ – 15, 105, 122, 130, 178
Մուխանաթ-թափա, Հնավայր – 33
Մուշ, քաղաք – 16, 118
Մուշկեր, ցեղեր – 108, 121
Մուշկերի երկիր – 64, տե՛ս **Մուշկինի**
Մուշկինի, երկիր – 64
Մուսասիր, տաճար – 88
Մուսասիր, ցեղային միություն – 45
Մուսասիր, քաղաք – 50, 59, 63, 70–73, 86
Մուսասիրի թագավորություն – 59

Յ

«Յոթնասուուն Հովիտներ», տե-ղանք – 186, 190, 193

Ն

Նագիկ, լիճ – 10
Նաիրի, երկիր – 42–45, 47, 50, 118
Նաիրի ծով – 48, տե՛ս նաև **Վանա լիճ**
Նաիրցիներ – 42–45, 47
Նախիջևան, գետ – 10
Նախիջևան – 12, տե՛ս **Նախճավան, քաղաք**
Նախճավան, գավառ – 16
Նախճավան, քաղաք – 16, 24, 98, 166, 230, 242–244, 299

Նախնականի դաշտ – 8
Նախշ-ի-Ռուստեմ, Հնավայր – 287
Նարեկա վանք – 16
Նեապոլիս, քաղաք – 270
Նեմրուխ, լեռնագագաթ – 8
Նեսիտ-խեթեր, ցեղեր – 106
Ներոնեա, քաղաք – 271, տե՛ս նաև
Արտաշատ
Նիկեփորիոն-Ֆարկին, գետակ – 202
Նինվե, քաղաք – 83, 122, 129, 159,
 171, 193
Նոյեմբերյանի շրջան – 23, 30
Նոշիրական, բղնշխուժյուն – 253
Նոր Արեշ, թաղամաս – 54
Նոր քաղաք – 276, տե՛ս նաև **Վա-**
դարչապատ
Նպատ, լեռ – 257
Նուռուռ, գյուղ – 20
Նփրկերտ-Ֆարկին, քաղաք – 197

Շ

Շահապիվան, վանք – 16
Շամիրամի ջրանցք – 53, 66, 75
Շաշիլու, քաղաք – 52
Շարուրի դաշտ – 299
Շենգավիթ, Հնավայր – 24, 28, 29
Շիրակ, գավառ – 13, 16, 36, 46, 54,
 94, 123, 130, 164
Շիրակի դաշտ – 8, 11
Շոշ, քաղաք – 140
Շոշաստան, երկիր – 136
Շուպրիա, երկիր – 116, 117, 122

Ո

Ողական, ամրոց – 16
Ողջի, գետ – 10, 14
Ոստան, գավառ – 16
Ոստան, գյուղաքաղաք – 16
Որդիք Թորգոմա – 119, տե՛ս Հայեր
Որոտան, գետ – 10, 14

Չ

Չինաստան, երկիր – 181, 235, 236,
 274, 276
Չլզըր, լիճ – 53, 55
Չորրորդ Հայք, աշխարհ, նահանգ –
 12, 13, 15, 37

Պ

Պալմիրա (Թադմոր), քաղաք – 288
Պալմիրայի թագավորություն – 288
Պակտունկներ, ցեղեր – 139
Պաղեստին, երկիր – 159, 195, 217,
 288
Պաղնատուն, գավառ 13, 106
Պարթևական թագավորություն,
Պարթևաստան – 136, 171, 187–189,
 193, 205, 212, 213, 222, 224, 258,
 259, 261, 263, 270, 273, 275, 280,
 282, 283
Պարթևներ, ցեղեր – 184–187, 190,
 191, 193, 199, 205, 210–224, 226,
 234, 258, 259, 261–263, 265–270,
 274–281, 285
Պարն (ապարն), ցեղ – 171
Պարսիկներ, ժողովուրդ – 83, 97, 99,
 101, 116, 127, 135, 138, 139, 159,
 163, 244, 286–291, 310
Պարսից ծոց – 235, 275
Պարսկահայք, աշխարհ, նահանգ –
 15, 178
Պարսկաստան, երկիր – 25, 135–137,
 139, 140, 158, 160, 163, 164, 166,
 184, 244, 253, 282–284
Պարսուռ, երկիր – 51, 55
Պարսք, երկիր – 104, 282
Պափլագոնիա, երկիր – 165, 167
Պեմզաչեն, ավան – 21
Պերգամոն, երկիր – 183, 187
Պերսեպոլիս, քաղաք – 151
Պոմպեոսի թատրոն – 270

Պոնտական թագավորություն – 165, տե՛ս **Պոնտոս**
Պոնտական Կապադովկիա, երկրամաս – 165
Պոնտական ուրարտացիներ, ցեղեր – 133
Պոնտոս, երկիր – 133, 166–168, 183, 188, 190, 191, 193, 199, 200, 202, 204, 207, 208, 211, 224, 225, 234, 258, 295
Պտղոմայիդ, քաղաք – 196
Պտղոմեոսյաններ – 172
Պտղոմեոսյան պետություն – 160, տե՛ս **Եգիպտոս**
Պուրուլումզի, երկրամաս – 117

Ջ

Ջահան, գետ – 8
Ջերմ, գետ – 10
Ջերմուկ, բնակավայր – 14
Ջրաբաշխ, լեռնազագագթ, տե՛ս **Սուկավետ**
Ջրաշատ, գյուղ – 151

Ռ

Ռեզվան, տեղանք – 142
Ռչտունիք, գավառ – 16, 90, 104, 230
Ռուսախինիլի, Տուշպայի թաղամաս – 60
Ռուսայի փոքր քաղաք (**Փոքր քաղաք Ռուսայի**) – 65

Ս

Սամոսատ, քաղաք – 169, 236
Սասանյան Պարսկաստան – 283–289, 291
Սասանյաններ, տոհմ – 283–285, 287, 289

Սասնա լեռներ – 115
Սասպեյրներ, ցեղեր – 139, 140
Սասուն, գավառ – 37, 117
Սասունք, գավառ – 117
Սատաղ, քաղաք – 314
Սարդես, քաղաք – 140, 164
Սարիդամիչ, քաղաք – 46, 54
Սարմատա-սկյութական ցեղեր – 235
Սելևկիա, քաղաք – 160, 161, 166, 171, 234, 235, 275, 278
Սելևկյան Ասորիք – 188
Սելևկյան պետություն – 158–160, 169–171, 174, 182–184, 188, 189, 194
Սելևկյաններ – 14, 171, 172, 174, 177, 183, 294, 297
«Սենյակ Վահագնի», մեհյան – 308
Սիդոն, քաղաք – 155
Սինաբու, քաղաք – 118
Սինակ, լեռնազագագթ – 8
Սիսական, նահանգ – 94
Սիսիանի շրջան – 30, 167, 316
Սիրիա, երկիր – 55
Սիսիան, լեռնազագագթ – 8, 9
Սլավոնական ցեղեր – 104
Սկյութական երկրներ – 190
Սկյութներ, ցեղեր – 82, 84, 125, 126, 145, 199
Սղերդ, քաղաք – 142
Սյունիք, աշխարհ, նահանգ – 12–16, 28, 36, 40, 90, 123, 130, 177, 178, 229, 230
Սյունյաց լեռներ – 8, 11, 36
Սյուպիրիտիս (**Սիսպիրիտիս**), երկրամաս – 96
Սոդք, գավառ – 13
Սոլի, քաղաք – 198
Սոմեխի – 91, 127, տե՛ս **Նաև Հայեր**
Սոմխեթի – 91, տե՛ս **Հայաստան**
Սոսյաց անտառ – 12
Սոփենե, նահանգ – 105, տե՛ս **Ծովք**

Սպահան, մարզ – 282
Սպեր, գավառ – 13, 15, 140, 164, 230
Սպեր, գյուղաքաղաք – 15
Ստահր, քաղաք – 282
Ստորին Ջար, գետ – 42
Սրմանց, լեռնագագաթ – 10
Սուբնատ, գետ – 47
Սուգունիա, բերդաքաղաք – 48, 49
Սուգա, քաղաք – 140, 151
Սուլլայականներ (օսլտիմատներ) – 188
Սուխմի, երկիր – 127
Սուկավետ, լեռնագագաթ – 8
Սուրմալուի դաշտավայր – 8
Սև բլուր, Հնավայր – 23, 28
Սև ծով – 61, 82, 84, 95, 159, 165–170, 181, 191, 197, 235, 263, 276
Սև ջուր, գետ – 10
Սևանա լիճ (Գեղամա ծով) – 9–11, 37, 38, 46, 54, 56, 60, 179
Սևանա կղզի – 10
Սևանի լեռներ – 11
Սևանի չրջան – 167

Վ

Վալանս, քաղաք – 6
Վահեվանյան, մեհյան – 308
Վահունի, տոհմ – 241
Վաղարշակերտ, գյուղաքաղաք – 16
Վաղարշավան, քաղաք – 16
Վաղարշապատ, քաղաք – 16, 166, 232, 233, 242–244, 276, 278, 289, 312, 315
Վայոց ձոր, գավառ – 13, 14, 16
Վան, քաղաք – 8, 13, 16, 37, 38, 46, 49, 53, 56, 57, 60, 68, 86, 88, 90, 129, 153, 166, 242–244
Վանա լիճ (Բզնունյաց ծով, Աղթամարի լիճ) – 8–10, 12, 13, 42, 48, 50, 61, 66, 67, 77, 93, 130, 148, 149, 164, 229

Վանա ժայռ – 53
Վանանդ, գավառ – 16
Վանանդի դաշտ – 8
Վանի չրջան – 27, 28, 30
Վասպուրական, աշխարհ, նահանգ – 15, 16, 24, 28, 37, 130, 177, 178
Վարազ, լեռ – 8
Վարդաշեն, թաղամաս – 54
Վարդգեսավան, քաղաք – 166, 276
Վարդենիս, գետակ – 10
Վարչակ, ջերմուկ – 14
Վեդի, գետ – 12
Վերին երկիր – 112
Վիրահայոց լեռներ – 8, 177
Վիրք, երկիր – 104, տե՛ս նաև **Վրաստան, Իրերիա**
Վրաստան, երկիր – 184, 194, 202, 213, 234, 235, 251, 284, 285, 297
Վրացիներ – 91, 127, 184, 271, 285, 289
Վրկանաց աշխարհ – 259, 263, 266

Տ

Տաբալա, երկիր – 72
Տալք, աշխարհ, նահանգ – 10, 12, 15, 52, 105, 145, 146, 177, 178
Տանայիս, գետ – 235
Տաշիրք, գավառ – 13
Տառխներ, ցեղեր – 133, 145, 146
Տավրիկյան Խերսոնես – 190
Տավրոսյան լեռնաշղթա – 177, 202, 205, 267, 268
Տարոն, գավառ – 16, 51, 90, 118, 122, 148, 164, 178, 241, 264, 268, 307, 308
Տարոնի երկիր – 15
Տարսոն, քաղաք – 288
Տելբրոաս, գետ – 142, 143
Տերտերի ձոր, Հնավայր – 23
Տիբարեններ, ցեղեր – 167

Տիգրա, բերդ – 136, 138
Տիգրանակերտ (Աղձնիքում) – 197, 198, 201–205, 208, 236, 242, 244, 262, 264–267, 272, 294, 302, 303, 313
Տիգրանակերտ (Արցախում) – 198
Տիգրանակերտ (Ուտիքում) – 198
Տիգրանավան, քաղաք – 198
Տիգրիս, գետ – 10, 63, 160, 166, 170, 171, 234
Տիդու, քաղաք – 118
Տիգրոն, քաղաք – 171, 235, 259, 275, 278, 279, 282, 286
Տմորիք, երկրամաս – 177
Տյուրոս, քաղաք – 119, 155
Տոլորս, Հնավայր – 30
Տոմիսա, ամրոց, գետանց – 170, 235, 236
Տոսպ, գավառ – 16, 46, 90, 243
Տրապիզոն, քաղաք – 141, 145, 165
Տրդատաթախտ – 271, տե՛ս **Գառնի**
Տուարածատափ, դաշտավայր – 8
Տուն Հովանոց – 271, տե՛ս **Գառնի**
Տունն Քորզոմա, երկիր – 106, 119, 120
Տուշպա, քաղաք – 46, 49, 51, 59, 60, 62, 63, 83, 88, 90, 122, 129, 130, 153, 243
Տուրուբերան, աշխարհ, նահանգ – 13, 15, 130

ՌԻ

Ռասի, մարդ – 61, 62
Ռատուչ, լեռ – 62
Ռելիկուլի, երկիր – 56
Ռվխու, քաղաք – 71
Ռյամա, ամրոց – 136, 138
Ռւտիք, աշխարհ, նահանգ – 13, 15, 47, 105, 123, 130, 177, 178, 198
Ռւրա, քաղաք – 111

Ուրարտացիներ, ցեղեր – 38, 46, 50–52, 55–57, 66–69, 77–79, 81, 85–89, 94, 124, 133, 140, 151
Ուրարտու, երկիր – 42, 45–55, 57–61, 63, 64, 66, 69, 70, 72, 74, 76, 79–84, 87–91, 115, 119, 122, 129–131, 152, 153, 240, 251
Ուրմե, երկիր – 117, 118
Ուրմեուլի, երկիր – 118
Ուրմիա, լիճ – 7–9, 46, 50, 51, 56, 59, 60, 62, 63, 66, 67, 116, 219
Ուրուատրի, ցեղային միություն – 44
Ուրուանե, երկիր – 115, 117, 118

Փ

Փամբակ, գետ – 14
Փամբակի լեռներ – 8
Փայտակարան, աշխարհ, նահանգ – 15, 177, 178
Փասիաններ, ցեղեր – 145, 146
Փասիս, գետ – 145
Փավնիտիս, երկրամաս – 177
Փարաքար, գյուղ – 179
Փարիզ, քաղաք – 6
Փարիզի Ազգային գրադարան – 227
Փարսալոս, քաղաք – 218
Փենջաբ, նահանգ – 287
Փերե, երկրամաս – 96
Փյունիկիա, երկիր – 119, 121, 155, 159, 194, 195, 199, 201–203, 217, 224
Փոքր Ասիա – 25, 28, 57, 61, 64, 71, 72, 84, 100, 101, 104, 106, 107, 115, 116, 120, 122, 135, 140, 152, 158–160, 164, 170, 172, 174, 183, 187, 190, 192, 194, 197, 207, 209, 235, 288, 289, 305
Փոքր Կովկաս – 7, 8, 46
Փոքր Հայք – 14–16, 105, 106, 108, 109, 121, 122, 130, 133, 140, 148, 164, 167–169, 175, 177, 183, 189,

190, 191, 211, 221, 235, 236, 290,
314

Փոյուզացիներ, ցեղեր – 100–102,
115, 120, 121

Փոյուզիա, երկիր – 64, 101, 115

Փրասսպա, քաղաք – 219

Ք

**«Քաարա-ի-Ջարդուչտ», հուշար-
ձան** – 287

Քաղաքադաշտ – 243

Քերմանշահ, քաղաք – 136

Քղիմար, քաղաք – 118

Քյուլ-Թափա, հնավայր – 24, 28

Քրդեր, ցեղեր – 98

Քուչանաց թագավորություն – 235,
285, 287

Քուչաններ, ցեղեր – 287

Օ

Օլթի, գետ – 152

Օչական, գյուղ – 25

Օսեր, ցեղեր – 99, տե՛ս **ալաններ**

Օսրոենե, երկիր – 193, 286

Օրդուբադ, ավան – 167

Ֆ

Ֆարս, նահանգ – 282

Ֆորում, հրապարակ – 270

Ֆրանկներ, ցեղեր – 286

Ֆրանսիա, երկիր – 6, 63

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Մուտքի խոսք. Գրքի և նրա հեղինակի մասին – Պ. Հ. Հովհաննիսյան	5
---	---

Հայկական լեռնաշխարհի բնությունը և Մեծ Հայքի վարչական բաժանումը – Թ. Խ. Հակոբյան	7
---	---

ԲԱԺԻՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՆԱԽՆԱԳԱՐՅԱՆ ԵՎ ՎԱՂ ՍՏՐԿԱՏԻՐԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Նախնադարյան Հասարակությունը Հայաստանում

1. Պալեոլիթը և նեոլիթը Հայաստանում	18
2. Էնեոլիթը և բրոնզի դարը Հայաստանում	28
3. Երկաթի դարի սկիզբը և նախնադարյան Հասարակության քայքայումը	37

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ուրարտական պետությունը

1. Նաիրի ցեղային միությունը	42
2. Ուրարտական պետության կազմավորումը	45
3. Ուրարտուն իրրև Առաջավոր Ասիայի Հզոր պետություն	51
4. Պայքար Ուրարտուի և Ասորեստանի միջև և Ուրարտական պետության թուլացումը	58
5. Ուրարտուի տնտեսությունը, Հասարակական և պետական կարգը	65
6. Ուրարտական պետության անկումը	79
7. Ուրարտական մշակույթը	84

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Հայ ժողովրդի կազմավորումը

1. Ավանդություններ Հայ ժողովրդի ծագման մասին 92
2. Հայ ժողովրդի ծագման հարցը պատմագրության մեջ 97
3. Հայկական ցեղերն ու ցեղային միությունները 104
4. Հայ ժողովրդի կազմավորման ընթացքը 122

ԳԼՈՒԽ ԶՈՐՐՈՐԴ

Երվանդունիների պետությունը

1. Երվանդունիների պետության առաջացումը
և նրա պայքարը Մարաստանի դեմ 129
2. Հայաստանը Աքեմենյան Պարսկաստանի կազմում 134
3. Սոցիալ-տնտեսական հարաբերությունները
Ք. ա. VI–IV դարերում 149

ԲԱԺԻՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՍՏՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Հայկական թագավորությունները Ք. ա. IV–III դարերում

1. Հելլենիզմի դարաչրջանը Արևելքում 158
2. Հայկական թագավորությունները
IV–III դարերում 163

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Արտաչեչյանների Հայկական կենտրոնացված պետությունը

1. Հայկական հողերի միավորումը և
կենտրոնացված պետության առաջացումը 174
2. Հայաստանը Առաջավոր Ասիայի հզոր տերություն 185
3. Հայ-հռոմեական պատերազմները 199
4. Հայաստանի պայքարը իր ինքնուրույնության
և հզորության պահպանման համար 214

ԳԼՈՒԽ ՅՈՒԹԵՐՈՐԴ

**Հայաստանի տնտեսությունը, Հասարակական
և պետական կարգը**

1. Տնտեսության հիմնական ճյուղերը 228
2. Հասարակական և պետական կարգը 237

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Արչակունյաց թագավորությունը Հայաստանում I–III դարերում

1. Հայկական պետականությունից վերականգնումը 255
2. Հայաստանը II–III դարերում 273

ԳԼՈՒԽ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Հայկական հնագույն մշակույթը

1. Գրականություն, ժողովրդական վեպ և թատրոն 292
2. Պաշտամունք և տոմար 305
3. Հայկական հելլենիստական արվեստը 312

- Կարևոր դեպքերի ժամանակագրություն 317
- Ցանկեր 323

ՀԱՅԿԱԶ ԳԵՎՈՐԳԻ ԺԱՄԿՈՉՑԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՍԿԶԲԻՑ ՄԻՆՉԵՎ Ք. Հ. III ԴԱՐԻ ՎԵՐՋԸ

Զոբորոզ, բարեփոխված հրատարակություն

Հրատ. խմբագիր
Տեխ. խմբագիր

Հ. Բ. Պետրոսյան
Վ. Ջ. Բղոյան

Համակարգչային շարվածքը
և ձևավորումը

Թ. Շ. Վարդանյան
Վ. Բ. Աղոյան

Սրբագրիչ

Վ. Վ. Դերձյան

Կազմի ձևավորումը

Գ. Վ. Մարիկյան

Ստորագրված է տպագրություն՝ 02.08.06 թ.: Չափսը՝ 60x84 1/16:
Թուղթ՝ օֆսեթ: Տպագրություն՝ օֆսեթ:
Հրատ.՝ 18.5 մամուլ, տպագր. 22.25 մամուլ=20.7 պայմ. մամուլի:
Տպաքանակ՝ 500: Պատվեր՝ 47:

Երևանի համալսարանի հրատարակչություն, Երևան, Այ. Մանուկյան 1

Երևանի համալսարանի տպարան, Երևան, Արուսյան 52